

İŞ KAZALARI

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Mustafa TURHAN

İÇİNDEKİLER

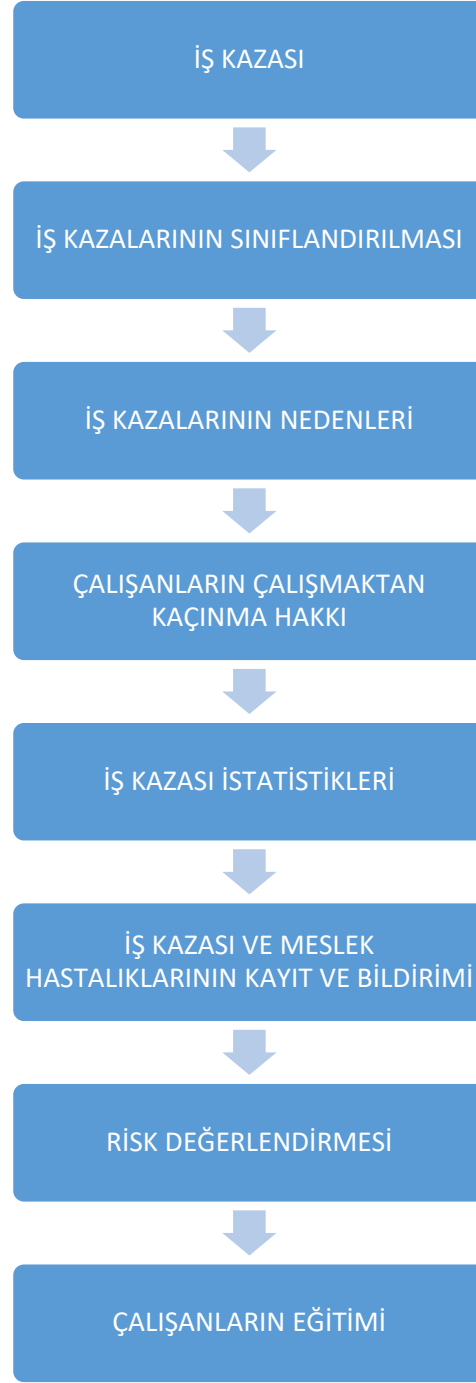
- İş Kazası
- İş Kazalarının Sınıflandırılması
- İş Kazalarının Nedenleri
- Çalışanların Çalışmaktan Kaçınma Hakkı
- İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Kayıt ve Bildirimi
- Çalışanların Eğitimi

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - İş kazalarının sınıflandırmasını yapabilecek,
 - İş kazalarının nedenlerini öğrenebilecek,
 - İşveren ve çalışanların haklarını bilebilecek,
 - İş kazası incelemesi yaparak kaza raporu hazırlayabileceksiniz.

ÜNİTE
10

Kaza, kasıt söz konusu olmaksızın dıştan ve ani bir etkiyle beklenmeyen bir anda meydana gelen ve kişilere zarar veren ve sonucu istenmeyen bir olaydır.

GİRİŞ

Var olduğu günden beri yaşam mücadelesi veren insanlar yeme, içme, uyuma, barınma, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalışmak zorunda olmuşlardır. Zamanla hem yaşamlarını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılamak hem de yaşamlarını daha rahat, kolay, konforlu ve güvenli hâle getirebilmek için daha çok ve sistemli çalışma ihtiyacı oluşmuştur. Bu durum Sanayi Devrimi ile hız kazanmıştır. Buharın keşfi ile başlayan ve toplumların her kesiminde sosyal, ekonomik, teknolojik, sağlık gibi çeşitli alanlarda değişim, gelişim ve iyileşmelere yol açan bu dönem Sanayi Devrimi olarak adlandırılmaktadır. On altıncı yüzyılda evlerde yapılmakta olan küçük çaplı dokumacılık işleri buharın bulunmasından sonra, evler yerine önce küçük işletmelerde daha sonra fabrikalarda yapılmaya başlanmıştır. 1760 – 1850 yılları arasındaki zamanlarda İngiltere’de yaşanan Sanayi Devrimi sırasında 1763 yılında buharla çalışan makinenin bulunması sonucu buhar gücü ile çalışan makineler çalışma yaşamına girmeye başlamıştır. Zamanla makineleşmenin artması ve sanayileşmenin getirdiği ağır ve zor koşullar da iş kazalarının daha sık görülmesine yol açmıştır.

Sanayi Devrimi’nin sonucu olarak işçi olarak adlandırılan çalışanların, büyük küçük her türlü işletme ve fabrikalardaki çalışmalarına bağlı olarak yaşanan iş kazalarının sebeplerinin araştırılarak önlenmesi amacıyla sistemli ve sürekli çalışmaların yapılması zorunlu hâle gelmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre dünyada her yıl ortalama olarak 270 milyon iş kazası olmakta, 160 milyon kişi meslek hastalığına yakalanmakta, 3,5 milyon kişi sakat kalmakta ve 1,2 milyon kişi ölmektedir.

Türkiye’de ise Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) istatistiklerine göre her gün ortalama 4 ila 6 kişi iş kazası sonucu hayatını kaybetmektedir. İş kazalarının yarısına yakını (%47,7) üretim, imalat, depolama ile ilgili işlerde meydana gelmektedir. Ölümlü iş kazalarının en çok görüldüğü iş kolu ise inşaat sektörüdür[1].

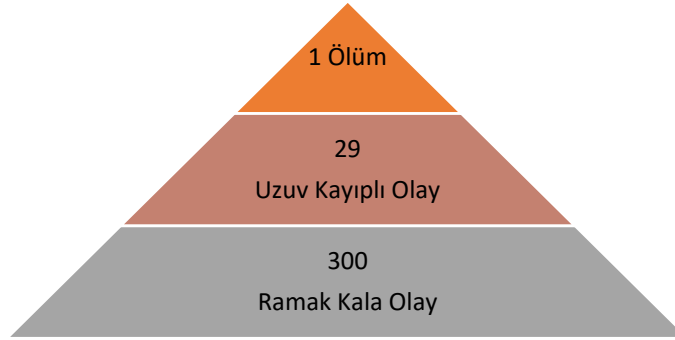
İŞ KAZASI

İstenmeyen bir olay olarak da nitelenebilen *kaza* kavramı, kasıt söz konusu olmaksızın dıştan ve ani bir etkiyle beklenmedik bir anda meydana gelen ve kişilere zarar veren, sonucu istenmeyen bir olayı ifade etmektedir.

Olay ise, yaralanmaya, sağlığın bozulmasına veya ölüme sebep olabilen ya da sebep olabilecek potansiyele sahip olan işle ilgili durumları ifade eder.

Bir diğer bilinmesi gereken tanım ise *ramak kala* kavramıdır. Ramak kala olay, iş yerinde meydana gelen; çalışan, iş yeri ya da iş ekipmanını zarara uğratma potansiyeli olduğu hâlde zarara uğratmayan olay olarak tanımlanır. Ucuz atlatılan, kıl payı atlatılan olay olarak da adlandırılır. Ramak kala olayı 1-29-300 kuramı olarak da bilinen Heinrich Kaza Piramidi ile açıklanır ve Şekil 10.1 ile gösterilmiştir. Buna göre meydana gelen her 300 ramak kala olayı (ucuz atlatma) 29 adet uzun

kayıplı veya ciddi yaralanmalı kazanın habercisidir ve bütün bunlar dikkate alınmazsa 1 adet ölümlü kaza kaçınılmaz demektir. Bu nedenle ramak kala olayları mutlaka dikkate alınmalı, araştırılmalı ve kayıt altına alınmalıdır.

Şekil 10.1. Heinrich Kaza Piramidi

İş kazası çeşitli bazı uluslararası kuruluşlar tarafından aşağıda belirtildiği gibi tanımlanmıştır:

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO): Önceden planlanmamış, bilinmeyen ve kontrol altına alınmamış olan, etrafa zarar verecek nitelikteki olaylardır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO): Önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, makinelerin, araç ve gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olaydır. Dünya Sağlık Örgütü sağlığı *sadece hastalık veya sakatlığın olmayışı değil, beden, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik hâlidir*, şeklinde tanımlamaktadır.

Ülkemiz mevzuatı açısından bakıldığında;

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde:13) [2] iş kazasını aşağıdaki hâl ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır.

- Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak iş yeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda (Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölünerek kullanılacağını işçi kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır.) [3],
- Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır.

Ülkemizde iş kazaları 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında incelenir.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ise iş kazasını iş yerinde ve işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay olarak tanımlar.

Bu kanunda iş yeri: Mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile çalışanın birlikte örgütlendiği, işverenin iş yerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağılılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen iş yerine bağlı yerler ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçları da içeren organizasyon, şeklinde tanımlanmıştır.

İşverenler iş kazasını, kazayı takip eden üç iş günü içinde SGK'ya bildirmelidir.

İşverenler, bütün iş kazalarının kayıtlarını tutmak ve gerekli incelemeleri yaparak bunlar ile ilgili raporları düzenlemekle yükümlüdürler. Ayrıca iş kazasını takip eden üç iş günü içinde iş kazasını Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirmekle de yükümlüdürler. İş yerinde meydana gelen fakat yaralanma veya ölüme neden olmadığı hâlde iş yerinin veya ekipmanının zarara uğramasına yol açan veya zarara uğratma potansiyeli olan olaylar ile ilgili olarak da rapor düzenleyerek kayıt altına almakla yükümlüdürler [4].

İŞ KAZALARININ SINIFLANDIRILMASI

İş kazalarının sınıflandırılması ile ilgili olarak; *geçici iş göremezlik*, iş kazası/meslek hastalığı nedeniyle sigortalının geçici bir süre içinde çalışamama hâlini, *sürekli iş göremezlik* de iş kazası/meslek hastalığı nedeniyle ortaya çıkan hastalık ve/veya engel nedeniyle sigortalının kazanma gücünü kısmen veya tamamen ya da çalışma gücünü en az %10 oranında kaybetme hâlini ifade eder.

Bütün bu açıklamalar dikkate alındığında her ne sebeple olursa olsun sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada yaşadığı her türlü kaza iş kazasıdır. Yani çalışanın, iş yerine veya iş yerinin eklentisi sayılan alanlara adımını attığı andan bu alanları terk edinceye kadar geçen sürede (çalışırken, istirahat ederken, spor yaparken, yemek yerken vb.) ve işverenin otoritesi altında olup olmadığına bakılmaksızın yaşadığı bütün olaylar iş kazası kapsamına girmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), iş kazaları ve meslek hastalıklarının kaydı ve bildirimini ile ilgili 155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşmesine Ekli 2002 tarihli Protokol ile iş kazaları ve meslek hastalıklarının sebeplerinin belirlenmesi, koruyucu ve önleyici önlemlerin alınması, kayıt ve bildirim sistemlerinde uyumun geliştirilmesi ve sağlanmasına ilişkin hususları kabul etmiştir.

Bu protokol, iş kazası, meslek hastalığı, tehlikeli olay ve işe gidip gelirken meydana gelen kazaları tanımlanmış, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının kayıtlarının tutulmasını ve bildirimlerinin yapılmasını, bununla ilgili gereklilikler ve izlenecek yolun belirlenmesini, bildirimlerde hangi bilgilere yer verileceğini, yıllık istatistiklerin ve bunların analizlerinin ve değerlendirilmesinin yapılarak yayınlanması hususlarını kapsamaktadır.

İş kazaları: Olayın meydana gelme şekline, olay sonucu oluşan zararın niteliğine, iş kazasının sonuçlarına bağlı olarak sınıflandırılır.

Ülkemizde bir olayın iş kazası sayılabilmesi için

- Kazayı geçiren kişinin sigortalı olması
- Sigortalının iş yerinde veya iş yerinden sayılan yerlerde bulunması
- Olayın işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle meydana gelmesi
- Kaza ile sonuç arasında uygun bir illiyet bağının (iş ile kaza arasında ve kaza ile zarar arasında) bulunması
- Kaza sonucu bedence veya ruhça özre uğraması ve bu unsurların bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir.

İş kazaları :Olayın meydana gelme şekline, olay sonucunda oluşan zararın niteliğine ve iş kazasının sonuçlarına bağlı olarak sınıflandırılırlar.

Yaralanmanın Ağırlığına Göre

- Bir günden fazla işten ayrı kalmayı (geçici iş göremezlik hâli) gerektirecek şekilde tedavi gerektirmeyen kazalar
- Bir günden fazla işten ayrı kalmayı (geçici iş göremezlik hâli) gerektirecek şekilde tedavi gerektiren kazalar
- Sürekli iş görmezlikle sonuçlanan kazalar
- Ölüm ile sonuçlanan kazalar

Yaralanmanın Cinsine Göre

- Kafa yaralanmalı kazalar
- Göz yaralanmalı kazalar
- Kol yaralanmalı kazalar
- El ve parmak yaralanmalı kazalar
- Ayak ve ayak parmağı kazaları
- Bacak yaralanması kazaları
- İç organ hasarlı kazalar
- Ruhsal ve psikolojik sonuçlar doğuran kazalar

Kaza Cinsine Göre

- Düşme, incinme kazaları
- Parça düşmesi sonucu kazaları
- Göze yabancı cisim kaçması kazaları
- Yanma ve yangın kazaları
- Makine kazaları
- El alet ve ekipmanları kazaları
- Elektrik kazaları
- Ezilme, sıkışma kazaları
- Zehirlenmeler

İş kazalarının oluşmasına neden olan etkenlerin tümü temel iki etkene indirgenebilir: İş yerindeki güvenliksiz durumlar ve çalışanların yaptığı güvenliksiz davranışlar.

İŞ KAZALARININ NEDENLERİ

Kaza nedenlerine ilişkin olarak birçok teori bulunmaktadır.

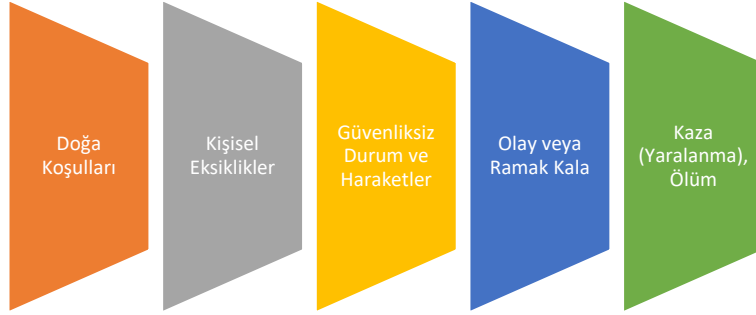
Sanayi güvenliği ve kazaları önleme konusundaki çalışmaları ile tanınan Herbert W. Heinrich 1920'li yıllarda 75000 iş kazası raporunu inceleyerek *Domino Teorisi* olarak bilinen modeli ortaya koymuştur (Şekil 10.2).

En çok kabul gören teorilerden olan bu teoriye göre her kaza *kaza zinciri* adı verilen beş ana nedenin art arda dizilmesi sonucu oluşur. Bu şartlardan biri gerçekleşmedikçe bir sonra gelen şart gerçekleşmeyeceği için kaza meydana gelmez ve zincir tamamlanmadıkça kaza ve yaralanma olmaz. Bu şartlar:

- Doğa koşulları (insanın güçsüz olduğu durumlar)
- Kişisel eksiklikler
- Güvenliksiz durum ve güvenliksiz hareketler /davranışlar
- Kaza
- Zarar (yaralanma, ölüm)

Domino teorisi, Herbert W. Heinrich tarafından 1920'li yıllarda ortaya konulmuştur.

Şekil 10.2. Domino Teorisi

İş kazaları genellikle çalışma ortamı koşullarından, yönetim hatalarından, zamanında ve yeterli bakım yapılmamasından, insan faktörlerinin göz ardı edilmesinden, yeterli ve uygun eğitim verilmemesinden, denetim eksikliğinden veya bu etkenlerin birkaçının ya da tamamının birbiri ile etkileşmesi sonucu ortaya çıkar. Ancak, iş kazalarının oluşmasına neden olan etkenlerin tümü temel iki etkene indirgenebilir. Bunlar *iş yerindeki güvenliksiz durumlar ile çalışanların yaptığı güvenliksiz davranışlardır*.

Sistemli ve bilimsel çalışmalar sonucunda iş kazalarının %98'i, meslek hastalıklarının %100'ü önlenir.

Yapılan istatistiksel çalışmalara göre iş kazalarının %88'i güvenliksiz hareket/davranışlardan, %10'u güvenliksiz durumlardan kaynaklanmaktadır. İş kazalarının %2'si ise önlenemez nedenler sonucu (kader, alın yazısı, vb.) meydana gelmektedir. *Sistemli ve bilimsel çalışmalar sonucunda iş kazalarının %98'i, meslek hastalıklarının %100'ü önlenir*.

Güvenliksiz Davranışlar

Üretim sürecinde çeşitli ekipman ve araçlar kullanan, ölçme, kontrol, ayarlama, düzeltme ve düzenleme gereklerini yerine getiren insanoğlu, sürekli olarak olayları algılama ve bunlara tepki verme durumundadır. [5] Bu nedenle çalışanların tüm duyu organlarının açık olması ve söz konusu gerekleri yerine getirebilecek kabiliyette olması gereklidir. Çalışanların bedensel / zihinsel gücünü ve kabiliyetini dikkate almadan çalışma koşullarının ve iş yükünün planlanarak düzenlenmesi ve çalışma hızının ayarlanması sonucunda çalışanların makineler ile uyumlu bir şekilde çalışması mümkün olmamakta ve güvenliksiz davranışlar ortaya çıkmaktadır.

Güvenliksiz davranışlar insanın fizyolojik ve psikolojik yapısı ile çevre koşullarından kaynaklanmaktadır.

Güvenliksiz davranışlar, çalışanların fizyolojik ve psikolojik yapısı ile çevre koşullarından kaynaklanmaktadır. Çalışanlarda kalıtsal fizyolojik ve ruhsal bozukluklar, fiziki yıpranmalar, çalışma ortamının ve makinelerin ergonomik yetersizlikleri ve sağlıksız çevre koşulları güvenliksiz davranışların nedenlerini oluşturmaktadır. Çalışanların yapmakla görevli oldukları iş, onların fiziksel güç ve zihinsel kapasitelerinin üzerinde düzenlenmişse, yapılan iş tekdüze (monoton) özellikler gösteriyorsa ya da çalışanlar yapılan işin gerektirdiği ölçüde beslenemiyorsa güvenliksiz davranışların ortaya çıkması ve iş kazalarının yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca, çalışanların yapmakla yükümlü oldukları işler ile ilgili gerekli uygun ve yeterli eğitim almamış olmaları da güvenliksiz davranışlara neden olmaktadır.

Çalışanların, bedensel, psikolojik ve sosyal durumunun, üstlendiği iş yükü ile uyumsuz olmasının yanı sıra çevre koşullarının da çalışanların sağlığını geçici ya da sürekli olarak etkilediği de bilinmektedir. Bunların dışında, iş yerinin günlük, haftalık, aylık gibi ücret ödeme biçimleri, ücret düzeyi, vardiya sistemi, çalışma saatleri, işletmenin büyüklüğü ve yönetim şekli, iş yerinin uzaklığı, servis kullanımı, sık sık fazla mesai yapılması gibi etkenler de çalışanların davranışlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.

Çalışanlar, çoğu zaman kendilerinden kaynaklanmayan etmenlerden de olumsuz yönde etkilenerek güvenliksiz davranışlarda bulunabilmektedir.

İnsan hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan ve normal yaşama uygun çalışma ortam havasının kimyasal (toz, toksik gaz, buhar ve sıvılar) ve fiziksel (gürültü, titreşim, aydınlatma düzeyi, sıcaklık, nem, basınç, iyonizan radyasyon) yapısının çalışma koşulları nedeniyle değişikliğe uğraması da çalışanlarda yorgunluğa, ilginin dağılmasına, hareketlerin ağırlaşmasına, duyu organlarının yetersiz kalmasına neden olmakta ve bunun sunucunda da çalışanların güvenliksiz davranışlarına sebep olmaktadır.

Güvenliksiz davranışlar aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilirler:

- İş bilimsiz yapmak,
- Dalgınlık ve dikkatsizlik
- Makine koruyucularını çıkarmak
- Güvenlikli çalışma talimatlarına uymamak

- Görevi dışında başka iş yapmak
- Çalışma disiplinine uymamak
- İşe uygun makine kullanmamak
- Yetkisiz ve izinsiz olarak tehlikeli bölge içinde bulunmak
- Uygun kişisel koruyucu donanımları (KKD) kullanmamak
- Makinelerin ehil ve yetkin olmayan kişiler tarafından kullanılması

Güvenliksiz Durumlar

Güvenliksiz davranışların yanı sıra iş kazalarının ana nedenlerinden biri de iş yerlerindeki güvenliksiz koşullardır. İş yerindeki güvenliksiz durumlar; üretim sürecinde kullanılan araç ve ekipmanlar ile teknolojinin eski olmasına, iş düzensizliğine, bakım ve kontrollerin zamanında ve uygun yapılmamasına, denetim, kontrol ve yönetim hatalarına, depolama ve istifleme hatalarından sağlıksız çevre koşullarına kadar birçok etkenden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Çalışma ortamında kullanılan her türlü ekipman, el aleti, araç ve makine, çalışanların kabiliyetlerine uygun değilse, çalışılan makine ve tezgâhların koruyucuları bulunmuyorsa, göstergeleri kolaylıkla okunur ve anlaşılır özellikte değilse, kumanda sistemleri kolay ve güvenli kullanılamıyorsa, bakım ve kontrolleri zamanında, düzenli ve gereği gibi yapılmıyorsa, amacı dışında ve kapasiteleri üzerinde kullanılıyorsa güvenliksiz durumların ortaya çıkması ve iş kazalarının oluşması artık kaçınılmazdır.

Güvenliksiz durumlar aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilirler:

- İşe uygun çalışma talimatlarının bulunmaması
- Güvenliksiz ve sağlıksız çevre koşulları
- Elektrikli makinelerde topraklama kurallarına uyulmaması
- İşe uygun olmayan el aletlerinin kullanımı
- Periyodik kontrol ve testlerin yapılmaması
- Basıncılı kaplarda göstergelerin (manometre vb.) olmaması, arızalı olması
- Yüksekte çalışma ve/veya istifleme
- Açık bırakılan tehlikeli alanlar (çukurlar, menholler vb.)
- Uygunsuz işaretleme
- İş yeri tertip ve düzen eksikliği
- Koruyucusu olmayan makine ve tezgâhlar
- Parlayıcı, patlayıcı madde depolarının kilitli bulundurulmaması

Makine ve tezgâhların çalışma alanlarındaki yerleşim düzeni, makinelerin birbirlerine olan uzaklıkları, ham maddelerin, yarı mamul maddelerin ve üretilen nihai ürünlerin depolanması, istiflenmesi, yükleme ve taşınmasında yapılan hatalar ve noksanlıklar ile iş yeri tertip ve düzen eksikliği de güvenliksiz durumların nedenidir ve bunların sonucunda da iş kazaları meydana gelmektedir.

Ayrıca, iş yerlerinde yönetim zafiyetleri veya eksiklikleri, yeterli denetim ve kontrollerin yapılmaması, çalışanların yapılan iş konusunda uygun ve yeterli işbaşı ve sınıf eğitimlerinin yapılmaması, yeni işe başlayan çalışanların acemilikleri veya kıdemli çalışanların kendilerine olan aşırı güveni de iş kazalarının ana

nedenlerindedir. *SGK istatistiklerine göre iş kazalarının %52'sini bir yıldan az kıdemi olan çalışanlar geçirmektedir.*

4M Teorisi:
İnsan faktörü
Makine faktörü
Ortam – Çevre faktörü
Yönetim faktörü

Yaşanan iş kazalarının ana nedenleri analiz edildiğinde dört (4) başlık görülmektedir. 4M olarak anılan bu başlıklar şöyle sıralanabilir:

İnsan Faktörü (Man)

- Psikolojik nedenler (sıkıntı, üzüntü, keder, ihmal, hatalı davranış)
- Fiziksel nedenler (yorgunluk, uykusuzluk, hastalık, alkol kullanımı)
- İş yeri kaynaklı nedenler (insan ilişkileri, ekip çalışması, iletişim)

Makine Faktörü (Machine)

- Hatalı makine ve ekipman
- Eksik veya yanlış koruyucu
- Yetersiz teknoloji
- Standart dışı makine ve ekipman
- Arıza ve bakım eksikliği

Ortam – Çevre Faktörü (Media)

- Hatalı (uygunsuz) çalışma metodu
- Uygun olmayan çalışma ortamı
- Eksik ve yetersiz çalışma bilgisi

Yönetim Faktörü (Management)

- Yetersiz yönetim organizasyonu
- Uygun olmayan personel istihdamı
- Yetersiz eğitim ve öğretim
- Yetersiz güvenlik yönetim planı
- Uygun olmayan rehberlik
- Yetersiz sağlık kontrolleri

Muhtemel bir iş kazasının olabileceği ve hayati tehlikenin varlığı hâlinde çalışan, gerekli önlem alınincaya kadar çalışmaktan kaçınma hakkına sahiptir.

ÇALIŞANLARIN ÇALIŞMaktan KAÇINMA HAKKI

Muhtemel bir iş kazasının olabileceği ve hayati tehlikenin varlığı hâlinde çalışan, gerekli önlem alınincaya kadar çalışmaktan kaçınma hakkına sahiptir.

Ciddi ve yakın tehlike ile karşı karşıya kalan çalışanlar kurula, kurulun bulunmadığı iş yerlerinde ise işverene başvurarak durumun tespit edilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmesini talep edebilir. Kurul acilen toplanır işveren ise derhâl kararını verir ve durumu tutanakla tespit eder. Karar, çalışana ve çalışan temsilcisine yazılı olarak bildirilir. *Kurul veya işverenin çalışanın talebi yönünde karar vermesi hâlinde çalışanlar gerekli tedbirler alınincaya kadar çalışmaktan kaçınabilirler.* Çalışanların çalışmaktan kaçındığı dönemdeki ücreti ile kanunlardan ve iş sözleşmesinden doğan diğer hakları saklıdır.

Elli veya daha fazla çalışanın bulunduğu ve altı aydan fazla süren sürekli işlerin yapıldığı iş yerlerinde işveren iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalarda bulunmak üzere kurul oluşturmaz. [6]

İş Kazası İstatistikleri

İş kazası istatistiklerinin oluşturulmasında kullanılan sayısal değerler arasındaki farklılıklar, karşılaştırmalı ölçüm değerlerinin dikkate alınması sayesinde anlamlı hâle getirilmektedir. *Kaza sıklık oranı, kaza ağırlık oranı ve kaza olabilirlik oranı* bu amaçla kullanılan ölçüm değerlerinden birkaçı olup 16. Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı'nda bu oranların aşağıdaki gibi hesaplanması karara bağlanmıştır.

Kaza Sıklık Oranı (Accident Frequency Rate)

Takvim yılı içerisindeki ölümlü ve/veya ölümlü olmayan *mesleki yaralanmaların toplam sayısının*, aynı yıl içerisinde referans grupta yer alan işçilerin *çalışma saatlerinin toplamına* bölünmesiyle elde edilen değer *bir milyon* (10^6) katsayılı ile çarpılmasıyla belirlenir. Buna göre, *kaza sıklık oranı* aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

$$\text{Kaza Sıklık Oranı} = (\text{Toplam Kaza Sayısı} / \text{Toplam İnsan-Saat Çalışma Süresi}) \times 10^6$$

Kaza Ağırlık Oranı (Accident Severity Rate) :

Takvim yılı içerisindeki ölümlü ve/veya ölümlü olmayan *mesleki yaralanmalardan dolayı toplam kayıp gün sayısının*, aynı yıl içerisinde referans grupta yer alan işçilerin *çalışma saatlerinin toplamına* bölünmesiyle elde edilen değer *bin* (10^3) katsayısı ile çarpılmasıyla belirlenir. Buna göre, kaza ağırlık oranı aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

$$\text{Kaza Ağırlık Oranı} =$$

$$(\text{Toplam Kayıp Gün Sayısı} / \text{Toplam İnsan-Saat Çalışma Süresi}) \times 10^3$$

Bu oranın hesaplanması sırasında, eğer ölümlü iş kazası veya sürekli iş göremezlik durumu mevcutsa, kazalardan dolayı toplam kayıp gün sayısına, *her ölümlü veya sürekli iş göremezlik olayı için, ayrı ayrı 7500 gün eklenmesi gerekmektedir*. Geçici iş göremezlik olaylarında ise, tıbbi işlemlerin 1 günden daha az sürmesi durumları dikkate alınmamaktadır.

Kaza Olabilirlik Oranı (Accident Incidence Rate) :

Takvim yılı içerisindeki ölümlü ve/veya ölümlü olmayan *mesleki yaralanmaların toplam sayısının*, aynı yıl içerisinde referans grupta yer alan *işçilerin toplam sayısına* bölünmesiyle elde edilen değer *yüz bin* (10^5) katsayısı ile çarpılması sonucu hesaplanır. Bu oran, istatistiksel verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesi bakımından daha basit ve sade bir oranı temsil etmektedir. Bazı ülkelerde istihdam edilen her *yüz bin* işçi, çalışan veya sigortalı işçi dikkate alınarak oranlar belirlenmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü istatistikleri'nde, Türkiye çalışmaları için her *yüz bin sigortalı işçi* sayısına göre değerlendirme yapılmaktadır. Buna göre, *kaza olabilirlik oranı* aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

İş kazası

soruşturmasında kazalı, şahitler ve olaylar hakkında bilgi sahibi olan herkesin görüşleri yazılı olarak alınır.

Kaza Olabilirlik Oranı = (Toplam İş Kazası Sayısı / Toplam İşçi Sayısı) x 10⁵

İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIKLARININ KAYIT VE BİLDİRİMİ

İşveren; bütün iş kazalarının ve meslek hastalıklarının kaydını tutup gerekli incelemeleri yaparak bunlarla ilgili raporları düzenler. Bu anlamda, iş yerinde meydana gelen ancak yaralanma veya ölüme neden olmasa bile iş yeri ya da iş ekipmanının zarara uğramasına yol açan veya çalışan, iş yeri ya da iş ekipmanını zarara uğratma potansiyeli olan olayları inceleyerek bunlar ile ilgili raporları düzenler. [7]

İşveren, sigortalıların *iş kazası* geçirmeleri hâlinde kazayı, kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine *derhâl*, Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ise *kazadan sonraki üç iş günü* içinde bildirmekle yükümlüdür.

İş Kazası Olduğunda Yapılacaklar

İş kazasında durumunda izlenecek prosedür;

- Kazanın işletme içinde ilgili kişi(ler)ye bildirilmesi,
- Yaralı kişi ya da kişilere ilk yardım ve tıbbi müdahale sağlanması,
- Kazanın soruşturulması,
- Verilerin raporlanması,
- Kazanın tekrarını önleyici tedbirleri içeren bir plan geliştirilmesi ve hazırlanan planın uygulanması,
- Kazanın tekrarını önleyici tedbirlerin alınması,
- Sürekli iyileştirmenin sağlanması, adımlarından oluşmalıdır.

İş kazası yeri ile ilgili olarak;

- Yaralıya ilk yardım yapılır ve olay yeri güvenliği sağlanır.
- Kaza yeri etrafı çevrilir, ilgisiz kişilerin girişine kapatılır, tehlike yoksa araştırma sona erene kadar bölge kontrol altında tutulur.
- Kaza yerinde hiçbir şeye dokunulmadan ve deliller muhafaza edilerek kaza yerinin fotoğrafı çekilir, imkân varsa video kaydı alınır, kaza yeri ve kaza ile ilgili kroki hazırlanır.
- Kazalı(lar), şahit(ler) ve olaylar hakkında bilgi sahibi olan herkesin görüşleri yazılı olarak alınır.

Kaza nedenleri aşağıdaki faktörlerden kaynaklanabilir:

- Yapılan işle ilgili faktörler
- Kullanılan makine/ekipman /malzeme ile ilgili faktörler
- Çevresel faktörler
- Kişisel faktörler
- Yönetimsel faktörler.

Bu anlamada; kaza anında ne iş yapıldığı, işin yapılış şekli ve kazalının görevi araştırılır. Kaza inceleme ekibi veya kazayı inceleyen kişi aşağıdaki sorulara cevap aramalıdır:

Güvenliksiz davranışlar insanın fizyolojik ve psikolojik yapısı ile çevre koşullarından kaynaklanmaktadır.

- Güvenlikli çalışma talimatları var mıydı?
- Güvenlikli çalışma talimatları kullanılıyor muydu?
- Çalışma koşulları uygun muydu?
- Çalışma koşullarında oluşan değişiklik çalışmayı güvensiz hâle mi getirdi?
- Uygun makine, ekipman ve/veya malzeme var mıydı?
- Söz konusu ekipman ve/veya malzeme kullanılıyor muydu? Güvenlik donanımları tam olarak çalışıyor muydu?

Bu sorular kazanın yeri, şiddeti gibi etmenler dikkate alınarak eğer, öyle değilse, neden, niçin, nasıl, kim ya da kimler vb. sorularla genişletilmelidir.

Kullanılan makine, ekipman ve/veya malzemelerden kaynaklanabilecek muhtemel nedenler araştırılırken şu sorular sorulmalıdır:

- Kullanılan makine, ekipman ve/veya malzemede bir hata, arıza var mıydı?
- Bu arıza/aksaklığın sebebi nedir?
- Makine tasarımı iyi değil miydi?
- Tehlikeli maddeler kullanılıyor muydu?
- Bu maddeler hakkında yeterli bilgi var mıydı ve uyarı yapılmış mıydı?
- Daha az tehlikeli olan bir başka madde kullanılabilir miydi?
- İkame imkânı var mıydı?
- Uygun kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanılmış mı?
- Yeterli ve uygun bakım programı uygulanıyor mu?

Alınan cevaplar güvenli olmayan koşulların varlığını doğruluyorsa, kazayı inceleyen ekip/kışi, bu aksaklığın oluşmasına kimin ve niçin izin verildiğini de detaylı olarak sorgulamalıdır.

Çevre ve çalışma ortamı koşulları incelenirken fiziksel çevre ve özellikle iş yeri ortam koşullarındaki ani değişikliklerin tanımlanması gereklidir. Kazayı inceleyen ekip/kışi için genel olarak kazanın olduğu ortamın nasıl olduğu değil, kazanın olduğu andaki durum önemlidir ve şu hususları araştırmak ve sorgulamak gerekir:

- Hava koşulları nasıldı?
- İş yerinde tertip ve düzen uygun muydu?
- Çalışma ortam atmosferi çok sıcak ya da çok soğuk muydu?
- Çalışma ortamı gürültülü müydü?
- Aydınlatma yeterli miydi?
- Zehirli ve tehlikeli gazlar, toz ve duman mevcut muydu?
- Risk değerlendirmesi yapılmış mıydı?

Kişisel nedenler incelenirken kaza ile ilgili olayın içinde yer alan kişilerin fiziksel ve ruhsal durumları da araştırılmalı ve anlamaya çalışılmalıdır. Kaza incelemesinde amaç, kişi veya kişileri suçlamak ya da onları üzmemektir. Görüşmeler kişileri rencide etmeden, şahsi özellikleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu anlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmalıdır:

- Kazanın yaptığı işle ilgili tecrübesi var mıydı?
- Yeterli eğitim almış mıydı?
- Fiziksel olarak bu işi yapabilecek durumda mıydı?

Kaza incelemesinde amaç, kişi veya kişileri suçlamak değildir. Görüşmeler kişileri rencide etmeden şahsi özellikleri dikkate alınarak yapılmalıdır.

- Sağlık durumu uygun muydu?
- Yorgun muydu?
- Stres altında mı çalışıyordu? İş baskısı var mıydı?
- Ailevi sorunları var mıydı?

Yönetim faktörü incelenirken iş yerinin güvenliğinden yasal olarak yönetimin sorumlu olması sebebiyle, iş güvenliği uzmanı ve daha üst düzey yönetim her zaman dikkate alınmalıdır. Bu maksatla yönetime, aşağıda belirtilen bazı soruların sorulması iş kazasının kök nedenlerinin bulunması açısından yararlı olacaktır:

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre endüstrileşmiş ülkelerde iş kazaları ve meslek hastalıklarının toplam maliyetinin, bu ülkelerin Gayrisafi Yurt İçi Hasıllarının (GSYİH) % 1'i ile %3'ü oranında değiştiği belirtilmektedir.

- Güvenlik kuralları bütün işçilere iletilmiş, anlaşılması sağlanmış mıydı?
- Nasıl uygulanacağına ilişkin yazılı metin var mıydı?
- İyi uygulama örnekleri sağlanmış mıydı?
- Yeterli ortam gözetimi yapılıyor muydu?
- İşin nasıl yapıldığı konusunda işçiler eğitilmiş miydi?
- Tehlikeler daha önce tanımlanmış mıydı?
- Tehlikeleri yok etmek için bir prosedür (plan) geliştirilmiş miydi?
- Güvenlikli olmayan koşullar düzeltilmiş miydi?
- Makine ve teçhizatın bakımları düzenli olarak yapılmış mıydı?
- İş güvenliği denetimleri düzenli ve yeterli olarak yapılıyor muydu?

Önerilerde bulunmak gereklidir. Bir kaza inceleme raporunun en önemli kısmı, benzer kazaların tekrarını önlemek amacıyla iyi düşünülmüş ve iyi hazırlanmış öneriler sunmaktır. Kök nedenlere inilerek hazırlanması gereken bu öneriler iş yerine uygulanabilir, kullanılabilir, anlaşılabilir, gerçekçi ve başka kazalara neden olmayacak şekilde olmalıdır. Genel önerilerde bulunmaktan kaçınılmalıdır.

Risk Değerlendirmesi

İş kazalarını önlemenin en önemli yolu iş yerlerinde gerçek anlamda risk değerlendirme yapılması ile sağlanır. Sistematik olarak tehlikeleri belirlemek, uygun nitel ve/veya nicel yöntemler kullanarak riskleri ortaya çıkarmak ve kontrol etmek için yapılan çalışmaların bütünü risk değerlendirme olarak ifade edilir. Bu maksatla yapılan çalışmalar iş güvenliği uzmanının koordinatörlüğünde bir ekip tarafından yapılmalıdır. Böylelikle hem ortak akıl kullanılabilir hem de **iş en iyi bilen kişi, yapan kişidir** felsefesi çerçevesinde çalışanların görüşleri alınarak olabilecek kazalar önceden tespit edilmiş olacaktır. Yapılan bu çalışmalar sonucunda riskler doğru olarak analiz edilmeli, koruyucu tedbirler hiyerarşisinde doğru sıralama yapılarak öncelikler belirlenmeli ve bu önceliklere göre çalışmalar yapılmalıdır (Şekil 10.3).

Koruyucu tedbirler sıralanırken birinci öncelik, tehlikenin ortadan kaldırılmasıdır. İkinci sırada tehlikeli olanın daha az tehlikeli olan ile değiştirilmesi yani ikame yapılmasıdır. Üçüncü sırada teknik önlemler gelir. Daha sonra idari önlemler son olarak da kişisel koruyucu donanım kullanımı dikkate alınmalıdır.

Unutulmamalıdır ki kişisel koruyucu donanımı (KKD) kullanımı iş kazalarının önlenmesinde alınacak en son önlemdir.

Şekil 10.3. Koruyucu tedbirler hiyerarşisi

ÇALIŞANLARIN EĞİTİMİ

İşveren, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini almasını sağlar. Bu eğitim özellikle; işe başlamadan önce, çalışma yeri veya iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesi hâlinde veya yeni teknoloji uygulanması hâlinde verilir. Eğitimler, değişen ve ortaya çıkan yeni risklere uygun olarak yenilenir, gerektiğinde ve düzenli aralıklarla tekrarlanır. Çalışan temsilcileri de özel olarak eğitilirler.

Mesleki eğitim alma zorunluluğu bulunan tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işlerde, yapacağı işle ilgili mesleki eğitim aldığını belgeleyemeyenler çalıştırılmamalıdır.

İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce, söz konusu kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim verilmelidir. Ayrıca, herhangi bir sebeple altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce bilgi yenileme eğitimi verilmesi de gereklidir.

İş kazaları sonucunda meydana gelen maddi zararlar; *görünen (doğrudan)* ve *görünmeyen (dolaylı)* zararlar olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. Görünen maddi zararlar: Acil yardım, ambulans hizmeti, tedavi, geçici veya sürekli iş göremezlik ve ölüm ödemeleri, kazalı ve yakınlarına ödenen tazminatlar ile sigorta tazminatlarıdır. Görünmeyen maddi zararlar ise: Çalışılmayan sürelerle ilişkin iş gücü ve üretim kaybı, makinelerin hasarlanması veya elden çıkması sonucu tamir ve yenileme masrafları, işletmenin veya fabrikanın tamamının ya da bir kısmının kullanılamaz hâle gelmesi, aksayan üretimin telafisi için fazla mesai yapma zorunluluğu, mahkeme ve adli süreç masrafları, ürün ve ham madde kayıpları, çalışanlardaki moral bozukluğuna bağlı verim düşmesi, yeni ve acemi çalışan istihdam zorunluluğu ve yetiştirilme maliyetleri ile işletmenin itibar kaybı ve zamanında mal teslimi yapılamaması nedeniyle müşteri kaybıdır.

Unutulmamalıdır ki kişisel koruyucu donanımı (KKD) kullanımı iş kazalarının önlenmesinde alınacak en son önlemdir.

İş kazaları
“ GELİYORUM DER”.

Özellikle görünmeyen zararların hesaplanması çok zordur. Ancak Uluslararası Çalışma Örgütü verilerine göre endüstrileşmiş ülkelerde iş kazaları ve meslek hastalıklarının toplam maliyetinin, bu ülkelerin Gayrisafi Yurt İçi Hasıllarının (GSYİH) % 1'i ile %3'ü oranında değiştiği belirtilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için ise bu kayıplarının GSYİH'larının yüzde 4'ü kadar olduğu tahmin edilmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu oluşan maddi ve manevi kayıplar ülkemiz ekonomisi açısından çok önemli boyutlara ulaşmaktadır.

Şekil 10.4. İş Kazalarının Mali Boyutu

Türkiye ölümlü kaza sıklığı açısından, 15 Avrupa Birliği ülke ortalamasının 7 katından daha fazla bir kaza sıklığına sahiptir. *İş kazalarının mümkün olan en az düzeye indirilmesinde en önemli etken çalışanlara düzenli, yeterli ve uygun eğitim verilmesidir.* Bu sayede hem çalışanların iş kazaları konusundaki farkındalığı artırılacak ve bu farkındalığın üst düzeyde tutulması sağlanacak hem de işletme körlüğünün önüne geçilmiş olacaktır.

Örnek

- İş yerinde öğle yemeği için ayrılan zamanda spor yaparken meydana gelen kaza iş kazasıdır.
- İzin gününde arkadaşını ziyaret için iş yerine gelen ve burada düşerek ayağını kıran çalışan, iş kazası geçirmiş sayılır.
- İşverenin çalışanını özel işi için alışverişe gönderdiği sırada yolda meydana gelen kaza iş kazasıdır.
- Çalıştığı şehir dışına fuar veya kongre gibi herhangi bir etkinliğe gönderilen çalışanın yolda geçirdiği kaza iş kazasıdır.

Bireysel Etkinlik

- Çevrenizdeki güvensiz davranışları ve güvensiz durumları tespit edip bunları önlemek için alacağımız önlemler dizisi oluşturalım.
- Okulunuzda iş kazalarını önlemek için risk değerlendirmesi yapalım.

Özet

- İşverenin verdiği ve/veya iş sözleşmesi gereği çalışanın yürütmekte olduğu bir işle ilgili olarak önceden öngörülemeden, beklenmedik bir zamanda aniden ortaya çıkan ve istenmeyen bir nedenden dolayı ortaya çıkan olaylar iş kazası olarak tanımlanır. Yargıtay, iş yerinde meydana gelen her türlü zararlandırıcı olayı, sadece iş yerinde meydana gelmiş olmasını dikkate alarak iş kazası olarak değerlendirmiştir. Bu noktadan hareketle meydana gelen bir kazanın iş kazası olarak değerlendirilebilmesi için iş yeri kavramı önemlidir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 11. Maddesinde: "İş yeri, sigortalı sayılanların maddi olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir. İş yerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağılılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen iş yerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da iş yerinden sayılır" denilmektedir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda ise iş yeri; mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile çalışanın birlikte örgütlendiği, işverenin iş yerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağılılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen iş yerine bağlı yerler ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçları da içeren organizasyonu, şekilde tanımlanmıştır.
- İş yerinde uygun ekip(ler) oluşturularak tehlikeleri belirlemesi, iş yerinde yapılan çalışmalar dikkate alınarak nitel ve/veya nicel yöntemler kullanarak risklerin tespit edilmesi ve analiz edilerek aciliyet durumuna göre sıralanması ve koruyucu tedbirler hiyerarşisine uygun olarak önlemlerin alınması gereklidir.
- İstenmemesine rağmen yaşanmış olan iş kazaları oluşturulacak bir ekip tarafından ayrıntılı olarak araştırılmalı, kazanın sebepleri tam ve doğru olarak tespit edilene kadar çalışmalar sürdürülmelidir. Bulunan kök neden(ler) değerlendirilerek yeni kazaların yaşanmaması için uygun önlemlerin alınması sağlanmalıdır.
- İş kazalarını sıfırlamak amacıyla iş yeri tanımı kapsamına giren çalışma alanlarında gerekli iş güvenliği önlemlerinin alınması, sürekli ve etkin bir çalışma ortamı gözetimi programı uygulanması ve tüm çalışanların yeterli ve uygun eğitim programlarına katılmalarının sağlanması ile iş kazaları büyük oranda önlenir. Unutulmamalıdır ki iş kazalarının %98'i, meslek hastalıklarının da %100'ü önlenir. Hiçbir şey insan hayatından daha değerli değildir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Kasıt söz konusu olmaksızın meydana gelen, beklenmedik ve sonucu istenmeyen olaya ne ad verilir?
 - a) Risk
 - b) Patlama
 - c) Kaza
 - d) Olay
 - e) Ramak kala
2. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na (Madde: 13) göre aşağıdakilerden hangisi iş kazası tanımına girmez?
 - a) Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada
 - b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle
 - c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak iş yeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda
 - d) İşe kendi aracıyla gidip gelirken
 - e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında
3. Aşağıdakilerden hangisi iş kazalarının nedenlerinden biri değildir?
 - a) Çalışanın fizyolojik ve psikolojik yapısı
 - b) Ürünün maliyeti
 - c) Çalışanın yapmakta olduğu işe uygun KKD kullanmaması
 - d) Üretimde kullanılan teknoloji
 - e) Güvenliksiz davranış ve güvenliksiz durum
4. Aşağıdakilerden hangisi güvenliksiz davranış olarak tanımlanır?
 - a) Çalışma ortamının aydınlatmasının yetersiz olması
 - b) Uygun makine koruyucusunun bulunmaması
 - c) Elektrikli makinelerde topraklama yapılmamış olması
 - d) Çalışanın görevi olmayan işi yapması
 - e) İşe uygun çalışma talimatlarının bulunmaması
5. Aşağıdakilerden hangisi güvenliksiz durum olarak tanımlanır?
 - a) Yetkisi olmadan iş yapmak
 - b) Açık bırakılan tehlikeli alanlar, çukurlar vb.
 - c) Koruyucuları çıkarılmış makinede şakalaşarak çalışmak
 - d) Dalgınlık ve dikkatsizlik
 - e) Tehlikeli hızla çalışmak

6. İş kazalarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
- Muhtemel bir iş kazasının olabileceği ve hayati tehlikenin varlığı hâlinde çalışan gerekli önlem alınıncaya kadar çalışmaktan kaçınma hakkına sahiptir.
 - Ciddi ve yakın tehlike ile karşı karşıya kalan çalışanlar kurula, kurulun bulunmadığı iş yerlerinde ise işverene başvurarak durumun tespit edilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmesini talep edebilir.
 - Kurul acilen toplanır, işveren derhâl kararını verir ve durumu tutanakla tespit eder.
 - Kurul veya işverenin çalışanın talebi yönünde karar vermesi hâlinde çalışan, gerekli tedbirler alınıncaya kadar çalışmaktan kaçınabilir.
 - Karar, çalışana ve çalışan temsilcisine yazılı olarak bildirilmeyebilir.
7. İş kazası istatistiklerinin oluşturulmasında kullanılan sayısal değerler arasındaki farklılıklar, karşılaştırmalı ölçüm değerlerinin dikkate alınmasıyla anlamlı hâle getirilmektedir. Bu ölçüm değerleri aşağıdakilerden hangisidir?
- Kaza sıklık oranı, kaza ağırlık oranı, kaza olabilirlik oranı
 - İş kazası yıllık planları, kaza sıklık oranı
 - Kaza sıklık oranı
 - Ağır kaza oranı
 - Kıdemli çalışanların kaza oranı
8. İş kazası ve meslek hastalığı olması durumunda işveren aşağıdakilerden hangisini yapmakla yükümlü değildir?
- Bütün iş kazalarının ve meslek hastalıklarının kaydını tutup gerekli incelemeleri yaparak bunlar ile ilgili raporları düzenlemek
 - Meydana gelen iş kazası sonrası çalışana iki maaş tutarında ödeme yapmak
 - İş yerinde meydana gelen ancak yaralanma veya ölüme neden olmadığı hâlde iş yeri ya da iş ekipmanının zarara uğramasına yol açan veya çalışan, iş yeri ya da iş ekipmanını zarara uğratma potansiyeli olan olayları inceleyerek bunlar ile ilgili raporları düzenlemek
 - Sigortalıların "iş kazası" geçirmeleri hâlinde kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhâl haber vermek
 - Kazadan sonraki üç iş günü içinde kazayı Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bildirmek

9. İş kazası olduğunda aşağıdakilerden hangisi yapılmaz?
- Yaralıya ilk yardım yapılır ve olay yeri güvenliği sağlanır.
 - Kaza yeri sınırlandırılır, tehlike yoksa araştırma sona erene kadar bölge kontrol altında tutulur.
 - Çalışmaya devam edilir.
 - Kaza yerinde hiçbir şeye dokunulmadan kaza yerinin fotoğrafı çekilir, kaza yeri ve kaza ile ilgili kroki hazırlanır.
 - Kazalı, şahitler ve olaylar hakkında bilgi sahibi olan herkesin görüşleri yazılı olarak alınır.
10. Meydana gelen iş kazasının ya da meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim aşağıdakilerden hangisine verilmelidir?
- On beş günden fazla iş göremezlik raporu alan çalışana
 - Kırk beş günden fazla iş göremezlik raporu alan çalışana
 - İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce
 - Meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başladıktan altı ay sonra
 - Elli yaşını geçen tüm çalışanlara

Cevap Anahtarı

1.c, 2.d, 3.b, 4.d, 5.b, 6.e, 7.a, 8.b, 9.c, 10.c

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] İş Sağlığı ve Güvenliği Profili Türkiye ILO (2016) ÇSGB Genel Yayın No:62
- [2] 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- [3] 4857 sayılı İş Kanunu 10/06/2003 Resmi Gazete
- [4] 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30/06/2012 Resmi Gazete
- [5] Gürbüz,Y. (2009) Mühendis ve Makina sayı 592
- [6] İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik 18/01/2013 Resmi Gazete
- [7] Turhan,M. İş Sağlığı ve Güvenliği Ders Notları, ÇASGEM.